

intel·lectuals. Saben que els necessiten per mantenir la seva situació de preeminència dins la societat. Però arriba un moment que la burgesia a França i a la Gran Bretanya regressa cap a posicions més i més conservadores. Llavors serà quan es produeix la separació entre els intel·lectuals i la burgesia» (p. 84).

Comptat i debatut, l'obra que comentem basteix, en aquest nivell de l'anàlisi, un model d'interpretació de l'intel·lectual que penetra la categoria no en si mateixa, ans a través de les seves interrelacions amb la totalitat socio-històrica. Perquè si l'intel·lectual crític és inferit de la tradició cultural de la Il·lustració i és estudiat en el quadre general de la transformació de les democràcies burgeses, semblantment la progressiva substitució d'aquest intel·lectual per l'expert integrat en el sistema productiu de la ciència al servei de l'administració o de la indústria de la cultura al servei de la lògica del mercat, és el resultat del creixent predomini de la racionalitat instrumental en les societats postindustrials.

Com hem apuntat més amunt, aquesta vinculació entre l'objecte d'estudi i el context global que li confereix sentit es perd relativament en els capítols finals del llibre. Certament, no s'abandona la correspondència entre les tendències evolutives dels intel·lectuals i les tendències evolutives de la societat. La hipòtesi de partida postula respecte d'això que «[...] l'intel·lectual canvia d'estatus al mateix temps que les societats s'endinsen en el procés de la modernització» (p. 145). No gensmenys, predomina en l'exposició un interès preferentment tipològic que aporta, amb tot, elements importants de clarificació. S'individen les condicions de realització de l'intel·lectual, per tal d'identificar aquesta modalitat d'actor social (p. 150 i ss.). Pel que fa a les professions intel·lectuals, se n'estableixen les característiques bàsiques i se'n proposa una classificació. D'altra banda, Berrio i Saperas elaboren una tipologia d'intel·lectuals centrant-se en els casos de l'intel·lectual crític i de l'intel·lectual científic-tècnic (p. 187 i ss.), sobretot des de la perspectiva de les seves propietats internes.

Precisament, la confrontació entre ambdues classes d'intel·lectuals és resseguida a

partir de les diferents posicions que mantenen respecte de la indústria de la cultura, en tant que una de les institucions més fonamentals que regulen actualment l'activitat intel·lectual i possibiliten l'exercici de la influència social. Els autors subratllen la correspondència entre la col·laboració dels pràctico-intel·lectuals i la marginació dels intel·lectuals de formació humanista i amb consciència crítica respecte de la indústria de la cultura, d'una part, i les conseqüències bàsiques d'aquesta sobre l'activitat intel·lectual, de l'altra. Efectivament, la preeminència del productor sobre el creador d'opinió, la subordinació d'aquest al simple opinador i el predomini dels fets sobre la reflexió, testimonien la decadència ulterior de l'intel·lectual crític i, amb ella, l'agreuament de la crisi del projecte de la modernitat.

En conclusió, *Els intel·lectuals*, avui no constitueix un simple manual, sinó una temptativa recixida d'interpretació teòrica d'un concepte bàsic de la teoria sociològica. Sens dubte, aquest llibre esdevindrà una referència indispensable per comprendre l'intel·lectual i el paper que té en les societats contemporànies.

Lluís Badia

Montero Sánchez, M.D. *La informació periodística i la seva influència social*, Bellaterra (Barcelona): Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1994 (en castellà *La información periodística y su influencia social*, Barcelona: Editorial Labor).

Todo libro ha de tener un título. ¿Qué es un título?: es un texto con estrategia propia. El título puede servir tanto para despistar como ser una síntesis perfecta del contenido del libro. Aunque la mayoría de las veces no es ni una cosa ni la otra. En cualquier caso el título debe establecer el marco aproximado de lo que se va a encontrar el lector cuando inicie la lectura. Quizás el título de esta obra requiera el aviso para navegantes que la propia autora hace en la introducción: «... la propuesta que està darrere d'aquesta obra és entendre les notícies com un element central que forma part

dels processos de comunicació política, però alhora, considerar-les com a portadores implícites o explícites de valors que poden afectar les nostres vivències en general» (p. 11). Este es un libro de teoría de la comunicación.

La teoría de la comunicación es un campo de conocimientos que se va consolidando dentro del marco de las ciencias sociales, gracias a muchos intelectuales, profesores e investigadores que han profundizado en el mismo. Este es el caso de la profesora María Dolores Montero. Su libro es un punto de partida imprescindible para todos aquellos que quieran saber qué es la teoría de la comunicación, cuál es su origen, cuáles son las principales corrientes y cuáles son las teorías actuales. «L'objectiu d'aquesta obra és: servir de guia d'aprenentatge, o de mapa a través del qual conèixer els resultats de l'estudi de la influència dels mitjans de comunicació de masses» (p. 11).

En la introducción se nos recuerda algo que a veces la cotidianidad nos puede hacer olvidar: la importancia de los medios de comunicación en la sociedad y su interrelación con la misma. «Són les distintes formes de societat les que han modelat els mitjans de comunicació de masses, però, al mateix temps, aquests s'han convertit en un dels elements principals de l'organització de la comunicació pública» (p. 10).

La obra está dividida en dos partes. En la primera hace una breve historia de los inicios de la investigación en Estados Unidos y Europa para explicar a continuación la evolución que ha seguido hasta los años ochenta. A continuación se explica las que seguramente han sido las tres corrientes de pensamiento principales en la teoría de la comunicación. Difícilmente se puede estar en desacuerdo con la autora cuando afirma: «El paradigma funcionalista ha estat un dels més fecunds pel que fa a l'estudi de la comunicació de masses...» (p. 33). El funcionalismo ha sido durante muchos años el gran modelo de análisis de la realidad comunicativa. Pero frente al paradigma funcionalista que minimiza los efectos de los medios de comunicación, la sociología interpretativa se centra en los efectos sobre el conocimiento. La perspectiva interpretativa es la segunda gran corriente

recogida. Por último se trata de las aportaciones del análisis marxista. Recordemos que el marxismo sigue siendo un importante método de análisis de la realidad.

Aunque la autora no se define por ninguna de las corrientes descritas quizás se pueda decir que tiene una postura próxima a la sociología interpretativa, así afirma «A través de la informació periodística, els mitjans de comunicació de masses mediatitzen el nostre coneixement de les realitats que desconeixem i ens proposen noves perspectives per interpretar l'entorn que ens envolta» (p. 10-11). Además a lo largo de la obra se puede apreciar una mayor atención hacia las teorías que proceden de la sociología interpretativa.

La segunda parte de la obra hace referencia a las teorías más actuales. Siguiendo con el rigor y la sistematicidad que caracteriza toda la obra la autora reconoce que: «La panoràmica de l'estat actual de la investigació condueix més aviat a afirmar que no es pot pensar en una classe única d'influència, sinó múltiples, relativitzades per l'àmbit on es produeixen, el context polític i social, els tipus particulars d'acció de la premsa, ràdio, televisió, etc.» (p. 75). Aunque se reconoce que «La dificultat principal per a la sistematització dels resultats de l'estudi sobre comunicació procedeix de la seva pròpia història, de la naturalesa de l'objecte d'estudi i de la configuració actual de les ciències socials» (p. 76), la autora diferencia la influencia de la información a corto plazo, la influencia de la información a largo plazo y la influencia en la definición de la realidad social. En la primera recoge la «agenda-setting theory», la teoría de la espiral del silencio y la teoría de los usos y gratificaciones. En la influencia a largo plazo las teorías seleccionadas son: «knowledge gap hypothesis», la teoría de la dependencia, la del cultivo y la socialización de los medios de comunicación. Por último como una derivación de la influencia a largo plazo la autora se centra en la influencia de los medios en la percepción social de la realidad. Aquí se destaca la teoría de la mediación y las interrelaciones entre la comunicación interpersonal y la comunicación mediatizada.

Esta obra, aunque al lector le pueda parecer todo muy claro, entraña bastantes dificultades. Por ejemplo qué teorías se seleccionan y qué teorías se dejan fuera. En este aspecto hay que destacar que la autora recoge las más importantes y actuales. Otro problema es donde encuadrar las distintas teorías. Las clasificaciones siempre son útiles para el estudio pero no siempre son exactas. Este problema también es solucionado por la profesora Montero a veces explícitamente («no tots els investigadors sobre usos i gratificacions van compartir els supòsits funcionalistes» [p. 46]) o implícitamente. El lector atento comprenderá al acabar el libro, sin necesidad de leer a Jorge Luis Borges, la convencionalidad de las clasificaciones.

La mayor virtud de este libro es que consigue lo que se propone: es una excelente guía. Como cualquier buena guía no sólo descubre parajes interesantes sino que además te incita a descubrirlos por tí mismo. Este libro es una tentación al estudio, y como todo el mundo sabe, la mejor forma de superar una tentación es sucumbir a ella.

Por último también quisiera recordar que esta obra forma parte de la colección «Manuales de la Universitat Autònoma de Barcelona». Debemos felicitarlos que la Universitat Autònoma de Barcelona publique las obras de sus mejores profesores e investigadores.

Miquel Rodrigo Alsina

Tresserras, Joan Manuel. *«D'ACÍ i D'ALLÀ», aparador de la modernitat (1918-1936)*, Barcelona: Llibres de l'Índex, 1993.

Quan encara no fa un quart de segle — unitat de temps mínima per a la consolidació de cicles de coneixement de tradició universitària — de la fundació del primer centre universitari català consagrat a la docència i la recerca de la comunicació social, crec que podem afirmar amb una certa rotunditat que, a casa nostra, les ciències de la comunicació han assolit un nivell perfectament homologable a nivell internacional. Sense autocomplacència gratuïta, ni cofoisme ingènuament i maldestrament acrític.

A diferència de la major part de països de l'àrea desenvolupada del nostre entorn i de Nordamèrica, a la sortida del franquisme no es comptava amb cap tradició científica consolidada en l'àmbit de la comunicació social. L'esforç ha estat formidable. Ha calgut cremar etapes: introducció crítica de les diferents tradicions teòriques i metodològiques internacionals; establiment d'unes mínimes condicions per a la definició de polítiques de recerca pròpies; formació accelerada d'investigadors en les diferents perspectives (teòrica, metodològica, sociològica, històrica); i en els diferents camps (premsa escrita, ràdio, televisió, cinema, publicitat, multimèdia); introducció de la investigació aplicada, i connexió reivindicativa amb la tradició cultural i comunicativa pròpia. I no serà sobrer recordar que l'ambient no sempre ha estat el més favorable, ni des de la universitat, ni des de la societat.

El darrer moment de la seqüència — connexió amb la tradició periodística i publicitària pròpia — és i era estratègic per tal d'incardinar el Departament i la Facultat en el teixit social i cultural propi. L'universalisme efectiu, sòlid, requereix trepitjar amb seguretat el concret, el territori més immediat. Aquesta fou l'opció del col·lectiu de professors de l'àrea d'Història de la comunicació: marcar una prioritat clara en el terreny de la recerca que, en un primer moment, fes possible una connexió d'urgència amb la tradició cultural i comunicativa catalana amb la brutal irrupció de la dictadura franquista.

En aquesta línia, es dissenyà una política de tesis doctorals emmarcada en una hipòtesi de treball formulada pel professor Joan Manuel Tresserras. En síntesi, la hipòtesi de Tresserras interpretava el primer terç d'aquest segle com el moment d'emergència i consolidació de la societat de comunicació de masses a Catalunya, i atorgava a la Mancomunitat el paper de succedani d'Estat en la voluntat de les classes dirigents catalanes d'impulsar una política modernitzadora no assumida per l'Estat central. D'acord amb aquest marc interpretatiu, s'han fet treballs sobre la recepció comunicativa des dels «ego-documents» (F. Espinet); la gènesi del periodisme de masses (J.L. Gómez Mompart) o el periodisme